

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРАВОЗАСТОСОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Авдєєва Г. К., кандидатка юридичних наук, старша наукова співробітниця, провідна наукова співробітниця НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

Коновалова В. О., докторка юридичних наук, професорка, академік НАПрН України, головна наукова співробітниця НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

Соколенко М. О., молодший науковий співробітник НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

У сучасному світі системи ШІ активно використовуються в системах комунікації, промисловості, сільському господарстві, медицині, транспорті, освіті, науці, побуті та ін. Військове застосування штучного інтелекту та машинного навчання охоплює спостереження, розвідку, аналіз інформації та пропонування певних оптимальних рішень щодо нанесення бойових ударів, надання гуманітарної допомоги, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, прийняття управлінських або логістичних рішень військовим командуванням тощо. [1] Системи протиповітряної оборони, які Україна отримала від закордонних країн, найбільш складні функції виконують за допомогою ШІ. [2] ШІ компанії Satim виявив замасковані камуфляжем російські кораблі та підводні човни у Севастопольській бухті, ідентифікував їх за радіолокаційними супутниковими знімками та розрізнув за класом. [3]

У правозастосовній діяльності системи ШІ також показали свою ефективність в Україні та в інших країнах світу. Зокрема, в Апараті РНБО України використовується сучасна багатофункціональна інформаційно-аналітична система з елементами ШІ «СОТА», яка слугує інструментом аналізу та управління ризиками у сфері національної безпеки й оборони України. [4]

Система ШІ ePOOLICE (early Pursuit against Organized crime using environmental scanning, the Law and Intelligence systems) з 2013 р. успішно використовується в країнах-членах ЄС. [5] Вона вивчає сторінки

сайтів, електронне листування, поліцейську інформацію для пошуку інформації про діяльність організованих злочинних груп та здійснює оцінку ризику появи кримінальної активності.

У Великій Британії система штучного інтелекту HART (Harm Assessment Risk Tool) показала свою ефективність при прогнозуванні появи ризику рецидиву злочину щодо раніше засуджених осіб. [6]

У Сполучених Штатах Америки для оцінки ймовірності скоєння підсудним рецидиву злочинів та аналізу попередніх проступків використовуються такі системи ШІ: Watson/Ross – IBM (аналітика), Lex Machina – LexisNexis (аналітика), COMPAS – Correctional Offender Management Profiling for Alternative. [7]

Міністерство Юстиції України до Єдиного реєстру засуджених осіб підключило аналітичну систему з елементами ШІ «Касандра», яка аналізує різноманітну інформацію про засуджених осіб та виявляє ризики повторного кримінального правопорушення. [8]

Системи ШІ використовуються під час розслідування злочинів для отримання інформації про осіб та їхні дії, різноманітні об'єкти і явища, з метою виявлення і попередження шахрайських дій, для ідентифікації осіб і предметів (у т.ч., зброї) за їх слідами та ін. [9]

При розслідуванні воєнних злочинів, скоєних військовими РФ в Україні, системи ШІ ефективно вирішують завдання щодо ідентифікації осіб за фотознімками, відеозаписами та пробами ДНК. Зокрема, за допомогою американської системи розпізнавання осіб Clearview AI, яка використовує базу даних з 30 млрд фотопортретів із соціальних мереж та стрічок новин [10], встановлено особи окремих злочинців-військових РФ за їхніми фотознімками. Ця система дозволила ідентифікувати понад 1 000 осіб (живих і загиблих) та встановити особи окремих громадян РФ, які скоїли злочини на території нашої держави та/або розповсюджують дезінформацію від імені громадян України.

Попри ефективну роботу з великими масивами інформації, системи ШІ мають певні недоліки. З метою запобігання дискримінації і порушення основних прав і свобод під час використання систем ШІ у правоохоронних органах до парламенту ЄС поданий проєкт «Закону про штучний інтелект», у якому запропоновано при використанні таких систем застосовувати високі рівні підзвітності, справедливості та прозорості. [11] У документі наголошено на тому, що системи ШІ мають бути юридично,

етично та технічно надійними, повинні відповідати демократичним цінностям, правам людини та верховенству закону.

Перспективними завданнями щодо розроблення систем ІІІ в Україні для потреб правозастосовних органів є такі:

- вивчення сторінок сайтів, електронного листування, поліцейської інформації для пошуку відомостей про діяльність організованих злочинних груп з метою оцінки ризику появи кримінальної активності;

- прогнозування ступеню ризику рецидиву злочину щодо раніше засуджених осіб;

- виявлення неправдивої інформації в мережі Інтернет та встановлення її джерел, розпізнавання змінених або підроблених зображень шляхом порівняння їх з оригінальними, встановлення схем і способів поширення дезінформації та її блокування;

- виявлення певних інформаційних операцій та їх ознак (час, інтенсивність, масштабність, ініціатор операції, мережа розповсюдження інформації) та пропонування сценаріїв протидії інформаційним загрозам;

- пошук у відкритому доступі та аналіз потенційних джерел доказів – величезної кількості загальнодоступних відео- та аудіо-записів, фото- та супутникових знімків, текстів, звітів, публікацій в соціальних мережах;

- отримання інформації про певних осіб і їх дії, а також – про зв'язки між певними особами шляхом моніторингу відкритих джерел;

- виявлення потенційних свідків злочинів шляхом аналізу інформації, яка міститься в мережі Інтернет;

- дослідження інформації, яка міститься в мобільному телефоні та інших електронних пристроях з метою виявлення фактів і часу здійснення і приймання дзвінків, певних контактів, фотознімків, відео- та звукозаписів, текстових файлів і повідомлень, електронних листів, інформації в соціальних мережах, месенджерах і сервісах спілкування та ін. з метою її систематизації за певними критеріями та формування звітів за певними запитами (із дотриманням прав людини та з урахуванням захисту персональних даних);

- підготовка досудової доповіді у кримінальному провадженні, а також у наглядовій та пенітенціарній пробації в Україні;

- ідентифікація осіб за фотознімками, відеозаписами, текстами, голосом, ДНК;

– встановлення виду взуття, транспортного засобу, знаряддя або інструменту, зброї та ін. та ідентифікація цих об'єктів за їх слідами, залишеними на місці події;

– встановлення аутентичності (справжності, достовірності) цифрових доказів та ін.

Перспективними є й дослідження щодо законодавчого врегулювання процесів використання систем ШІ у правозастосовній діяльності, яке мають здійснювати не лише науковці у галузі права, а й судді, слідчі, адвокати та інші співробітники правозастосовної сфери. Під час формування законодавчої бази особливу увагу слід приділити визначенню меж використання систем ШІ, які мають відповідати таким принципам: дотримання прав людини; об'єктивність і точність результатів аналізу інформації; компетентність розробників ШІ і уповноважених осіб, які їх використовують; підзвітність; відповідність законодавству; безпека збереження інформації і електронних пристроїв; незалежність; запобігання будь-якої дискримінації між окремими особами чи групами осіб; якість та безпека при обробленні процесуальних рішень і даних, які мають міститися у безпечному технологічному середовищі; прозорість, неупередженість, справедливість та ін.

Список використаних джерел:

1. Бодняк О. Війна і роботи. Zaxid.net : веб-сайт. URL: https://zaxid.net/statti_tag50974 (дата звернення 12.06.2023)
2. Київ захищають системи ППО зі штучним інтелектом – МВС. Слово і діло : аналітичний портал. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/17/povyna/bezpeka/kyiv-zaxyshhayut-systemy-ppo-shtuchnym-intelektom-mvs> (дата звернення 12.06.2023)
3. Камінський Богдан. Штучний інтелект виявив замасковані російські кораблі у Севастополі. URL: <https://speka.media/stucnii-intelekt-viyaviv-zamaskovani-rosiiski-korabli-u-sevastopoli-933d69> (дата звернення 12.06.2023)
4. В Апараті РНБО України розроблено та введено в експлуатацію сучасну інформаційно-аналітичну систему «СОТА». РНБО: офіційний сайт. URL: <https://www.mbo.gov.ua/ua/Diialnist/5011.html> (дата звернення 12.06.2023)
5. Early Pursuit against Organized crime using environmental scanning, the Law and Intelligence systems. European Commission : website. URL: <https://cordis.europa.eu/project/id/312651> (дата звернення 12.06.2023)
6. AI can predict reoffending, university study finds. Durham Constabulary. 24 January 2022. URL: <https://www.durham.police.uk/News/News->

- Articles/2022/ January/AI-can-predict-reoffending-university-study-finds.aspx (дата звернення 12.06.2023)
7. European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment (Council of Europe, 3–4 December 2018). URL: <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment> (дата звернення 12.06.2023)
 8. Оценивать опасность преступников будет «Кассандра»: Денис Малюска сообщил, что КМУ внес проект в Раду. Судебно-юридическая газета. 13 апреля 2021. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/198879-otsenivat-opasnost-prestupnikov-budet-kassandra-denis-malyuska-soobshchil-chto-kmu-vnes-proekt-v-radu> (дата звернення 12.06.2023)
 9. Christopher Rigano. Using Artificial Intelligence to Address Criminal Justice Needs. NIJ Journal 280, January 2019. URL: <https://www.nij.gov/journals/280/Pages/using-artificialintelligence-to-address-criminal-justice-needs.aspx> (дата звернення 12.06.2023)
 10. Максим Щербатюк. Використання штучного інтелекту під час війни: чи нові технології можуть порушувати права людини? УГСПЛ. 04.04.2023. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-pid-chas-viyny-chy-novi-tekhnologii-mozhut-porushuvaty-prava-liudynu/> (дата звернення 12.06.2023)
 11. Proposal for a regulation of the European parliament and of the council laying down harmonised rules on artificial intelligence (artificial intelligence act) and amending certain union legislative acts. An official website of the European Union. Brussels, 21.4.2021. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206> (дата звернення 12.06.2023)